Gemeente
Leidschendam-Voorburg

Kadernota 2020-2023

Gemeente Leidschendam-Voorburg

Inhoud

Inhoud 2
1. Inleiding 3
2. Samenvatting Financieel beleid 5
3. Geactualiseerd meerjarenperspectief bestaand beleid 6
4. Nieuw beleid, intensiveringen en ombuigingen 12
4.1 Bestuur en Ondersteuning 12
4.2 Verkeer en Vervoer 12
4.3 Onderwijs 13
4.4 Sociaal domein 14
4.5 Volksgezondheid en milieu 16
4.6 Bouwen en wonen (VHROSV) 16
4.7 Algemene Dekkingsmiddelen en Onvoorzien 18
4.8 Overhead 19
5. Financiële uitgangspositie Begroting 2020 - 2023 21
6. Reserves 22
6.1. Stand van de reserves 22
6.2. Verwacht meerjarig verloop algemene reserve 23
7. Kansen & Risico's 24
7.1. Kansen 24
7.2. Risico's 25

1. Inleiding

Voor u ligt de Kadernota 2020-2023 van de gemeente Leidschendam-Voorburg. De Kadernota is richtinggevend en bepaalt de speerpunten van het beleid, welke financiële middelen hiervoor beschikbaar zijn en waar de gemeente de komende jaren haar geld aan uitgeeft. Deze kadernota is de eerste van de huidige coalitie die in 2018 is gestart met de uitvoering van het door VVD, CDA, PvdA en ChristenUnie-SGP gesloten coalitieakkoord. Dit coalitieakkoord 'Samen aan zet' heeft ambitie: ondanks de financiële tegenwind blijven we investeren in de samenleving. De eerste resultaten hiervan zijn zichtbaar. We hebben een eerste stap gezet in het verbeteren van afvalinzameling door een pakket maatregelen vast te stellen. We begeleiden merkbaar meer mensen vanuit de bijstand naar werk. En met de nieuwe Stompwijkseweg hebben we de bereikbaarheid van Stompwijk verbeterd.

We zorgen ervoor dat de gemeente financieel gezond blijft. In 2023 eindigen we met een structureel voordeel van €0,5 miljoen, terwijl de reserves worden aangevuld. Om financieel gezond te blijven moeten we maatregelen nemen om tegenvallers op te vangen. De belangrijkste oorzaken van de financiële tegenvallers zijn de oplopende tekorten bij de jeugdhulp en de teruglopende inkomsten vanuit het Rijk, de algemene uitkering uit het gemeentefonds. Om deze tegenvallers op te vangen hebben we eerder mogelijke ombuigingsvoorstellen geïnventariseerd. In deze kadernota worden de gemaakte keuzes voorgelegd.

De aanstaande verkoop van de Eneco aandelen zorgt voor een versterking van onze reserves. Daarmee gaan we ook voldoen aan de norm om structureel een solvabiliteit van minimaal 30% te behouden. De komende jaren houden we onze financiële positie op peil door ombuigingen. Deze ombuigingen lopen op van circa € 2,2 miljoen in 2020 naar € 2,8 miljoen structureel in 2023.

In de €2,8 miljoen aan keuzes die we maken uit de ombuigingsvoorstellen wordt het maatschappelijk middenveld (verenigingen en organisaties zonder winstoogmerk die zich inzetten voor inwoners) ontzien. We zetten minimaregelingen in om gezinnen met een laag inkomen te ondersteunen. Want elk kind dat in armoede opgroeit is er één te veel. Mensen met schulden willen we zo snel mogelijk in beeld krijgen, zodat we hen kunnen helpen grip op hun financiën te krijgen en te houden. En door sociale woningbouw een plek te geven in De Star, Rijnlandlaan en Overgoo kunnen meer bewoners een betaalbare huurwoning krijgen of doorstromen naar een andere woning. We houden rekening met kosten voor parkeermaatregelen in Leidschendam-Centrum die uitgewerkt worden, zoals blauwe zones, parkeerplaatsen en deelauto's. Ondernemers en bedrijvigheid zorgen voor een levendige gemeente. Samen werken we aan aantrekkelijke winkelgebieden. We maken een promotieplan om de kwaliteiten van Leidschendam-Voorburg op de kaart te zetten. We investeren in de invoering van de omgevingswet en houden rekening met structurele kosten hiervoor, zoals voor het beheer van de aansluiting op het digitale stelsel omgevingswet DSO. We willen het digitale burgerpanel verder professionaliseren als modern instrument voor contact tussen gemeente en inwoners.

Leidschendam-Voorburg blijft met deze keuzes een ambitieuze, moderne, financieel gezonde gemeente met een goede dienstverlening aan inwoners, instellingen en bedrijven.

Waar staan we voor

Als college staan we ervoor dat inwoners de zorg moeten blijven ontvangen die ze nodig hebben. We bieden ruimte en ondersteuning voor gezinnen. Met goed onderwijs voor kinderen, op een plek die bij hen past zodat ze hun talenten optimaal kunnen ontwikkelen. Met betaalbare woningen voor ieder die dat nodig heeft. En als dat nodig is met hulp om van een uitkering naar een baan te komen. Wij vinden het heel belangrijk om oog te hebben voor elkaar. Iedereen zou het gevoel moeten hebben dat hij of zij ergens bij hoort en dat er iemand voor hem of haar is. We bevorderen daarom de inzet als vrijwilliger of mantelzorger.

Ondernemers zorgen ervoor dat het prettig is om hier te wonen, te werken en te recreëren. Het college schept daarom graag een klimaat waarin ruimte is voor goed ondernemerschap, door ondernemers te stimuleren en te faciliteren waar mogelijk. We werken hard aan het verbeteren van de

bereikbaarheid en doorstroming van het verkeer. Voor de bereikbaarheid van Damcentrum voeren we aanvullende onderzoeken uit en laten inwoners en ondernemers meedenken. In 2050 wil Leidschendam-Voorburg bovendien een gezonde, duurzame gemeente zijn, die CO2-neutraal en klimaatbestendig is. Om daar te komen zetten we in op ander grondstoffengebruik, duurzame energie en klimaatadaptatie.

We betrekken bij dit alles belanghebbenden zo vroeg mogelijk bij onze plannen. We werken daarnaast goed samen met andere gemeenten, met provincie en waterschappen om onze doelen te halen. We zetten ons elke dag in voor de best mogelijke dienstverlening voor onze inwoners.

Hoe vangen we de financiële tegenvallers op?
De ombuigingsvoorstellen die structureel € 2,8 miljoen opleveren zijn deels nieuwe maatregelen en deels al vastgestelde maatregelen die eerder in gaan. Zo wordt voorgesteld om de btw op rioolheffing door te belasten. De leges worden een jaar eerder meer kostendekkend. Door de invoering van de omgevingswet in 2021 worden besparingen verwacht door toenemende automatisering van planvorming, beleid en vergunningverlening. Extra inkomsten voor onderwijsachterstandenbeleid willen we deels investeren in uitbreiding van uren voor vroeg- en voorschoolse educatie en deels gebruiken om de kosten te verlagen. Het college stelt voor om de inzet voor praktijk ondersteuner huisartsen uit te rollen bij de andere huisartsenpraktijken. We verwachten namelijk dat hierdoor de verwijzing naar geïndiceerde zorg door huisartsen omlaag gaat. We besparen op het gebied van jeugdzorg door onder meer beter te sturen op zorgaanbieders.

Ombuigingen per programma:	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
Algemene Dekkingsmiddelen en Onvoorzien	0,2	0,4	0,0	0,0
Verkeer en Vervoer	0,0	0,0	0,0	0,1
Onderwijs	0,3	0,3	0,2	0,2
Sociaal domein	0,9	1,1	1,4	1,6
Volksgezondheid en milieu	0,8	0,8	0,8	0,8
Bouwen & Wonen	0,0	0,2	0,2	0,2
Totale Ombuigingen	**2,2**	**2,7**	**2,5**	**2,8**

Bedragen x €1 miljoen

Hoe gaan we verder?
We bouwen samen verder aan een gemeente waar mensen nu en in de toekomst met plezier wonen, werken en recreëren. Ook nu we te maken hebben met financiële tegenvallers. We geven aandacht aan onze jeugd. Zo houden we extra aandacht voor de ontwikkelingen binnen de jeugdhulp. We ondersteunen gezinnen met een laag inkomen zodat minder kinderen in armoede opgroeien. Ook helpen we mensen met schulden zo snel mogelijk. En met sociale woningbouw zorgen we voor een betaalbare huurwoning. Duurzaamheid blijft belangrijk, we werken bijvoorbeeld aan het realiseren van aardgasvrije wijken. Met de regio en het Rijk werken we aan betere openbaar vervoer en fietsverbindingen. We maken afspraken met het Rijk over de bereikbaarheid van The Mall of the Netherlands en verbetering van de doorstroming van het verkeer op de N14. We gaan verder met de uitvoering van de economische agenda en werken aan ondernemerschap, bedrijventerreinen en ruimte voor ZZP-ers.

De kadernota 2020-2023 die voor u ligt is gericht is op de toekomst van Leidschendam-Voorburg. Een kadernota waarin het college bewuste financiële keuzes heeft gemaakt waarbij het maatschappelijk middenveld een belangrijke rol vervult en het voorzieningenniveau in stand blijft. Op deze manier blijven we samen aan zet.

Het college van burgemeester en wethouders van Leidschendam-Voorburg,
Klaas Tigelaar
Astrid van Eekelen
Juliette Bouw
Nadine Stemerdink
Jan-Willem Rouwendal

2. Samenvatting Financieel beleid

Het college presenteert een structureel sluitende Kadernota en vult tegelijkertijd de taakstelling van €2,2 miljoen in die bij de Nota van Wijzigingen 2019 is opgenomen in de meerjarenbegroting. Het college heeft hiervoor keuzes gemaakt uit het pakket aan ombuigingsmaatregelen dat in februari 2019 met de raad is gedeeld.

De eindstand van de begroting in de kadernota 2020-2023 laat vanaf 2022 een structureel voordeel zien van ca €0,5 miljoen. De financiële positie van de gemeente wordt hierdoor – ondanks de externe tegenvallers – structureel positief.

Kadernota 2020 - 2023	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
Vastgestelde begroting - raad 13 november:				
Boekwerk MJB 2019-2022	-5.307	-1.744	346	-471
Amendementen begroting 2019	104	104	104	104
Nota van wijziging begroting 2019	1.473	1.209	1.339	1.339
Subtotaal	**-3.730**	**-431**	**1.789**	**972**
Kadernota 2020 - 2023				
Algemene uitkering	2.336	2.183	2.071	3.682
Exogene en autonome ontwikkelingen	-3.086	-1.823	-1.156	-445
Loon- en prijsontwikkelingen	-3.994	-4.005	-3.989	-4.009
Volume ontwikkelingen	257	414	319	-115
Ombuigingen	2.148	2.691	2.517	2.762
Nieuw beleid / Intensiveringen	-795	-920	-770	-670
Vrijval Taakstelling MJB 2019-2022	-2.200	-2.200	-2.200	-2.200
Totaal Kadernota 2020 - 2023	**-5.334**	**-3.660**	**-3.208**	**-995**
Stand begroting 2020 - 2023	**-9.064**	**-4.091**	**-1.419**	**-23**
Correctie voor saldo incidentele baten en lasten	***6.078***	***2.530***	***1.760***	***475***
Structureel begrotingssaldo	**-2.986**	**-1.561**	**341**	**452**

*Bedragen * € 1.000*

3. Geactualiseerd meerjarenperspectief bestaand beleid

De begrotingsuitkomsten zijn gebaseerd op de stand van de Programmabegroting 2019-2022 inclusief de verwerking van de Nota van wijziging en de aangenomen amendementen. In onderstaande tabel zijn de onderwerpen weergegeven waarvoor voorgesteld wordt de begroting te actualiseren.

Uitgangspositie kadernota 2020 - 2023	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**Incidenteel/ Structureel**
Vastgestelde begroting 2019 - begrotingsraad 13 nov.	-3.730	-431	1.789	972	
Mutaties meerjarenperspectief bestaand beleid:					
Algemene uitkering					
1. Gemeentefonds	2.336	2.183	2.071	3.682	S
Subtotaal	**2.336**	**2.183**	**2.071**	**3.682**	
Exogene en autonome ontwikkelingen					
2. Akoestiek Sportaccommodaties	-2	-10	-10	-10	S
3. Beschut Werk	150	185	210	245	S
4. Capaciteit ruimtelijke initiatieven	-250	-250	0	0	I
5. CID Binckhorst - (regionale) bereikbaarheid	-750	-750	-750	0	I
6. DSW	32	-3	103	258	S
7. Eneco	0	-1.200	-1.200	-1.200	S
8. Grafrechten	-100	-100	-100	-100	S
9. Herinrichting openbare ruimte Strabolaan	-45	-45	-45	-45	S
10. Intelligente verkeerslichten - Mall of the Netherlands	-18	-18	-18	-18	S
11. Jeugdhulp	-1.210	1.202	1.488	1.558	I/S
12. Onderwijshuisvesting (stelpost kapitaallasten)	0	0	0	-300	S
13. Sportpark Westvliet	8	8	8	8	S
14. Stedin	0	-350	-350	-350	S
15. Transitie DSW	-410	0	0	0	I
16. Vastgoedmanagementsysteem	-16	-16	-16	-16	S
17. Wegenbeheersplan	-475	-475	-475	-475	I
Subtotaal	**-3.086**	**-1.823**	**-1.156**	**-445**	
Loon- en prijsontwikkelingen					
18. Loon-, prijs-, en volumeontwikkeling 2020	-3.969	-3.898	-3.831	-3.790	S
19. Stelpost indexering investeringsplan	-12	-90	-141	-203	S
20. Stelpost indexering Verkeers-& Vervoersplan	-14	-17	-17	-17	S
Subtotaal	**-3.994**	**-4.005**	**-3.989**	**-4.009**	

Volume ontwikkelingen

21.	OZB n.a.v. actuele woningbouwprognose	23	-29	-24	55	S
22.	Stelpost herziening beheer en onderhoud openbare ruimte	277	267	192	59	S
23.	Stelpost Lasten volume-effect	-43	176	152	-228	S
Subtotaal		**257**	**414**	**319**	**-115**	
Totaal mutaties meerjarenperspectief bestaand beleid		**-4.488**	**-3.232**	**-2.755**	**-888**	
Geactualiseerd meerjarenperspectief bestaand beleid		**-8.217**	**-3.663**	**-966**	**85**	

Bedragen x € 1.000

Toelichting

Algemene uitkering

1. *Gemeentefonds*

   De inkomsten algemene uitkering gemeentefonds zijn geactualiseerd aan de hand van de decembercirculaire 2018, de verwachte prijs- en looncompensatie op prijspeil 2020 en de geactualiseerde volumeontwikkelingen conform de begrotingsrichtlijnen 2020. De groei van jaarschijf 2023 ten opzichte van 2022 wordt veroorzaakt doordat het accres gemeentefonds in 2023 verder oploopt (uitkeringsfactor) en door de stijging van het aantal woningen en inwoners. Volgend jaar, bij het opstellen van de kadernota 2021-2024, verwachten we nog een negatief effect met ingang van 2024 vanwege de oplopende opschalingskorting Gemeentefonds van €0,5 miljoen.

Exogene en autonome ontwikkelingen

2. *Akoestiek Sportaccommodaties*

   De gemeente Leidschendam-Voorburg heeft 11 binnensportaccommodaties in eigendom. Het gaat om 3 sporthallen, 3 sportzalen, 4 gymzalen en een danszaal. De sporthallen (met uitzondering van sporthal Kastelenring) en sportzalen worden geëxploiteerd door derden, de gymzalen door de gemeente. De laatste jaren worden steeds meer klachten geuit over akoestiek in sportaccommodaties. Als eigenaar van de accommodaties is de gemeente Leidschendam-Voorburg gehouden te zorgen voor accommodaties die voldoen aan de wet- en regelgeving. Conform raadsvoorstel (790) worden de lasten inzichtelijk gemaakt.

3. *Beschut Werk*

   In de periode 2017-2018 zijn 30% minder indicaties afgegeven dan op basis van de rijkstaakstelling werd verwacht. De verwachting is dat dit zich doorzet. Het budget is hierop bijgesteld.

4. *Capaciteit ruimtelijke initiatieven*

   De aantrekkende economie vertaalt zich ook in een toename van het aantal ruimtelijke ontwikkelingen. In de keten van planontwikkeling tot planuitvoering zien wij een toename van activiteiten. Dit vertaalt zich onder meer in een verdubbeling van het aantal adviesaanvragen op ruimtelijke ontwikkelingen, vergunningaanvragen voor grotere en complexere bouwprojecten en meer en complexere bouwactiviteiten waarop toezicht gehouden moet worden. Om te garanderen dat het werk binnen geldende of afgesproken termijnen geleverd kan worden, door voldoende gekwalificeerd personeel is het noodzakelijk binnen de keten personeelscapaciteit uit te breiden. De omvang van de noodzakelijke structurele capaciteitsuitbreiding wordt nog onderzocht, alsook de impact van de invoering van de omgevingswet per 2021. Deze kosten zijn daarom voorlopig incidenteel t/m 2021 opgenomen.

5. *CID Binckhorst - (regionale) bereikbaarheid*

   Leidschendam-Voorburg zet in op behoud en verbetering van bereikbaarheid. Waar mogelijk neemt de gemeente actief deel aan het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) Verkenningen en Planuitwerkingen. In het projecten boek is dit nader toegelicht. Zo neemt Leidschendam-Voorburg actief deel aan de Verkenning CID Binckhorst. Rijk, regio en de gemeenten Den Haag en Leidschendam-Voorburg verkennen samen de mobiliteitstransitie in en om het Central Innovation District (CID) van Den Haag en de Binckhorst. Tijdens het Bestuurlijke Overleg MIRT tussen rijk en regio is afgesproken dat voor de korte termijn wordt ingezet op een maatregelenpakket van €137 miljoen. Hiervan wordt vanaf 2019 de Korte Termijn Aanpak (KTA) bekostigd, met onder andere maatregelen op het vlak van openbaar vervoer, fiets en Smart Mobility.
   Op basis van de verdeling naar belang is een kostenverdeling van het no-regret pakket gemaakt. Dat houdt voor onze gemeente een bijdrage van €3 miljoen over de jaren 2019-2022 (€750.000 per jaar) in. In deze kadernota is vooralsnog een stelpost opgenomen hiervoor. Invulling hiervan zal te zijner tijd aan de raad worden voorgelegd.

6. *DSW*

   Uit de conceptbegroting 2020 van de DSW blijkt dat de DSW verwacht dat het bedrijfsresultaat neutraal blijft. De kosten van begeleiding en bedrijfsvoering worden daarbij volledig gedekt door de resultaten op de omzet. Het exploitatietekort van de DSW valt hierdoor lager uit. Hiervan afgeleid daalt ook de gemeentelijke bijdrage in het exploitatietekort.

7. *Eneco*

   In verband met de aanstaande verkoop van het belang in Eneco worden de dividendbaten van Eneco structureel afgeraamd. Verwacht wordt dat de verkoop van aandelen Eneco in 2020 plaats zal vinden. De verwachte verkoopopbrengst, geschat op €80 miljoen., zal worden gestort in de algemene reserve. De verkoop van aandelen levert vanaf 2021 naast de derving van dividendinkomsten een structurele rentebaat op.

8. *Grafrechten*

   Er zijn lagere inkomsten voor grafrechten door:
   - Toename aandeel crematies vs. begraven;
   - Grafrechten worden minder lang verlengd en er wordt sneller afstand gedaan van een graf;
   - Onderhoudsrechten kunnen niet meer eeuwigdurend afgekocht worden;

   Daarnaast houden de begrote inkomsten rekening met de vergrijzing, echter deze ontwikkeling wordt gedempt door de langere levensverwachting.

9. *Herinrichting openbare ruimte Strabolaan*

   De riolering in de Strabolaan en omgeving is aan het eind van haar technische levensduur. Daarom is het noodzakelijk om groot onderhoud uit te voeren. Het oorspronkelijke krediet is alleen bedoeld en beschikbaar voor de rioolvervanging in de Strabolaan en omgeving.

   De rioolwerkzaamheden hebben impact op de totale openbare ruimte, dus ook op het gedeelte dat buiten de rioolsleuf valt. Het deel van de openbare ruimte dat buiten de rioolsleuf valt zal na de rioolwerkzaamheden niet meer voldoen aan het vereiste kwaliteitsniveau zoals vastgesteld in het BKP (het kwaliteitsniveau zal dalen naar een D). Om de openbare ruimte, na de rioolwerkzaamheden, weer op het kwaliteitsniveau te brengen is extra geld nodig.

   Daarnaast mogen de kosten voor het aanbrengen van aanvullende kleinschalige aanpassingen in de openbare ruimte voortkomend uit burgerparticipatie niet worden betaald vanuit de rioleringsgelden (vanuit wet- en regelgeving).

Er is een extra investeringskrediet benodigd van €800.000. Dit bedrag is als volgt opgebouwd:

- Voor de kosten van burgerparticipatie is op basis van ervaringscijfers €450.000 benodigd.
- Om na de rioolwerkzaamheden de openbare ruimte weer op het vereiste kwaliteitsniveau te brengen is op basis van extern onderzoek €350.000 benodigd.

Door het extra investeringskrediet ad €800.000 stijgen de kapitaallasten met €45.250 per jaar.

10. *Intelligente verkeerslichten - Mall of the Netherlands*

Er vindt een inventarisatie plaats van maatregelen voor de bereikbaarheid van de Mall of The Netherlands tot aan de start van de werkzaamheden aan de N14 (gepland tussen 2023 en 2026). Inmiddels is gebleken dat groot onderhoud reeds gepland staat aan meerdere verkeerslichten. Aan de Noordsingel worden intelligente verkeerslichten (iVRI's) geplaatst. Aan de Heuvelweg zullen ook enkele verkeerslichten worden vervangen.
Plaatsing van duurdere iVRI's (meerkosten ca. €50.000 per iVRI) aan de Heuvelweg biedt voordelen. De doorstroming rondom de Mall of the Netherlands kan worden verbeterd. Daarnaast kan door koppeling tussen systemen ook worden geprofiteerd van andere reeds geplande investeringen.
De verkeerslichten aan de Heuvelweg later aanpassen is geen reële optie. Enerzijds omdat de drukte vanaf 2020 (opening Mall) zal toenemen. Anderzijds omdat het achteraf aanpassen van verkeerslichten duurder is. Ook kan met de nieuwe verkeerslichten worden aangesloten bij regionaal en landelijk Dynamisch Verkeersmanagement en de afspraken die op dat vlak nog worden gemaakt in het kader van de Mall en de N14.
Er is daarom een extra investeringskrediet benodigd van €250.000. Door deze meerkosten stijgen de kapitaallasten met ca. €18.000 per jaar, ingaande vanaf 2020.

11. *Jeugdhulp*

De kostenraming voor jeugdhulp is geactualiseerd op basis van de voorlopige analyse van de geprognotiseerde uitgaven 2018. De kosten zijn in 2018 gestegen door:

- stijging van de gemiddelde trajectduur en trajectzwaarte per cliënt.
- stagnatie van de instroom in de WLZ: nieuw uitgangspunt voor toegang tot de WLZ is dat (vrijwel alle) jeugdigen t/m 18,5 jaar een ontwikkelperspectief hebben. Hierdoor blijven deze jeugdigen langer in zorg bij de gemeente en ook in de verlengde jeugdhulp.
- tariefstijging onder invloed van de harmonisatie van de tarieven (H10 regionale inkoop 2019).
- effect woonplaatsbeginsel: Leidschendam-Voorburg heeft twee grote residentiele instellingen waar ook kinderen van buiten de gemeente geplaatst worden. De kosten voor deze jeugdhulp komen voor rekening van Leidschendam-Voorburg als zij onder voogdij staan van de instelling en/of 18+ worden.
- Mogelijk is in de geprognosticeerde uitgaven 2018 sprake van kostten voor jeugdigen die ten laste van de WLZ zouden moeten komen.
- Daarnaast is er sprake van beperkte volumestijging ten opzichte van 2017.

Vooralsnog wordt ervan uitgegaan dat dit nadeel niet structureel doorwerkt en dat er vanaf 2021 positieve effecten te verwachten zijn van een aantal ontwikkelingen:

- Financiële afwikkeling WLZ-cliënten komen niet ten laste van de gemeente.
- Compensatieregeling woonplaatsbeginsel (voogdij / 18+) loopt tot en met 2021.
- Aanpassing van het macrobudget jeugd als gevolg van de landelijke tekorten.
- Implementatie resultaatgericht inkopen Specialistische Jeugdhulp voorkomt stapeling van jeugdhulp en zorgt voor tariefsdaling.

- Aanpassing van het objectief verdeelmodel jeugdhulp en het woonplaatsbeginsel zal naar verwachting positief uitpakken voor Leidschendam-Voorburg.

Naast bovenstaande ontwikkelingen worden lokaal maatregelen getroffen om de toegang tot jeugdhulp te verbeteren (zie Ombuigingen sociaal domein)

12. *Onderwijshuisvesting (stelpost kapitaallasten)*

De integrale huisvestingsplannen voor primair en voortgezet onderwijs leiden vanaf 2023 tot verder oplopende lasten. In 2023 betreft dit de kapitaallasten voor de Maria Bernadetteschool en een school in KPP-gebied.

13. *Sportpark Westvliet*

In september 2018 heeft de gemeenteraad een krediet beschikbaar gesteld voor de aanleg van kunstgrasvelden ter vervanging van de huidige natuurgrasvelden op de velden 4 en 5 van sportpark Westvliet. Na dit besluit heeft opnieuw overleg plaatsgevonden met voetbalvereniging Wilhelmus. Het nieuwe bestuur van de vereniging gaf aan bij nader inzien geen noodzaak te zien in de ombouw van veld 4 en 5, maar het aanleggen van een kunstgrasveld op het hoofdveld. In verband met deze keuze dalen de kapitaallasten.

14. *Stedin*

Stedin staat de komende jaren mede door de energietransitie voor een uitdaging. Verwacht wordt dat er de komende jaren extra investeringen moeten worden gedaan. Daarom worden de begrote dividend opbrengsten vanaf 2020 structureel aangepast. Over 2019 wordt vooralsnog een dividenduitkering uitgekeerd die in lijn ligt van de eerder afgegeven prognose.

15. *Transitie DSW*

Op 5 februari 2019 heeft de raad besloten tot de uitvoering van het ‘Plan van aanpak opheffing GR DSW (832)’ en in 2019 incidenteel geld beschikbaar gesteld voor o.a. een procesbegeleider voor de opheffing.
Inmiddels heeft de procesbegeleider een raming opgeleverd van de te verwachten opheffings- en opbouwkosten. Uitgaande van het gemeentelijk aandeel in de huidige GR is in deze kadernota een stelpost opgenomen voor de incidentele bijdrage van Leidschendam-Voorburg in de opheffings- en opbouwkosten. Deze wordt geraamd op €410.000 in 2020.
Momenteel worden de onderhandelingen over de opheffings- en opbouwkosten gevoerd. De uitkomst van deze onderhandelingen en de concrete invulling van o.a. deze stelpost zal in 2019 aan de raad worden voorgelegd.

16. *Vastgoedmanagementsysteem*

In de periode eind 2017 - begin 2018 is op grond van Art.213A Gemeentewet een onderzoek uitgevoerd naar het gemeentelijk vastgoed. Hieruit kwam naar voren dat de gegevens van de vastgoedobjecten niet voldoende overzichtelijk waren vastgelegd. Een vastgoedinformatiesysteem biedt daar een passende oplossing voor. De aanschaf van een vastgoedmanagementsysteem brengt kapitaallasten met zich mee. De kapitaallasten zijn een voorlopige schatting van de lasten n.a.v. een marktconsultatie. De daadwerkelijke kapitaallasten worden in de programmabegroting, samen met de beheers- en licentielasten verwerkt.

17. *Wegenbeheersplan*

    Om de wegen goed te kunnen blijven onderhouden is vanuit de vastgestelde beleidskaders een vertaling gemaakt naar het wegbeheer en de kosten hiervan. Basis hiervoor is het beheerskwaliteitsplan dat in december 2017 door de raad is vastgesteld. De uitkomsten zijn opgenomen in het Integraal Beleidsplan Wegen dat door de raad wordt vastgesteld. Uit het Integraal Beleidsplan Wegen volgt dat incidenteel gedurende 4 jaar een extra impuls van €475.000 nodig is om de kwaliteit van de verhardingen in 2023 op het vastgestelde ambitieniveau (het Beheerkwaliteitsplan) van de gemeente te krijgen. Indien de kwaliteit in 2023 op ambitieniveau is, volstaat het huidig beschikbaar budget om de kwaliteit in stand te houden. De extra impuls is alleen voor een korte periode van 4 jaar nodig.

<u>Loon- en prijsontwikkelingen</u>

18. *Loon-, prijs-, en volumeontwikkeling 2020*

    Op basis van de prijs - en loonindexcijfers van de macro-economische verkenningen en de actuele bouwindexcijfers is bepaald met welke prijsstijging rekening moet worden gehouden in de gemeentelijke begroting v.a. 2020. Naast het effect van de prijsstijging is ook het financiële effect van de actuele woningprognose 2019-2028 bepaald. De compensatie voor benodigde loon-, prijs- en volumeontwikkeling is vanuit het gemeentefonds niet toereikend.

19. *Stelpost indexering investeringsplan*

    De huidige opgenomen kostenramingen in het investeringsplan, zijn door de kostenontwikkelingen zowel binnen de bouwkosten- als de aanbestedingsmarkt ontoereikend en dienen dan ook geïndexeerd te worden, met het in het markt gehanteerde indexpercentage van 9%.

20. *Stelpost indexering Verkeers-& Vervoersplan*

    De huidige opgenomen kostenramingen in het verkeers- & vervoersplan, zijn door de kostenontwikkelingen in de markt ontoereikend en dienen dan ook geïndexeerd te worden, met het in de markt gehanteerde indexpercentage van 9%.

<u>Volume ontwikkelingen</u>

21. *OZB n.a.v. actuele woningbouwprognose*

    Ontwikkeling OZB n.a.v. actuele woningbouwprognose 1-1-2019

22. *Stelpost herziening beheer en onderhoud openbare ruimte*

    Op basis van de herziene woningbouwprognose 2019-2028 is er een nieuwe berekening gemaakt voor het toekomstig beheer & onderhoud openbare ruimte.

23. *Stelpost Lasten volume-effect*

    De actuele woningbouwprognose 2019-2028 kent een andere fasering dan de woningplanning die is toegepast bij het opstellen van de meerjarenbegroting 2019. In de huidige woningplanning zijn de opleveringen van de woningen naar een later moment in de tijd geschoven.

4. Nieuw beleid, intensiveringen en ombuigingen

4.1 Bestuur en Ondersteuning

Programma Bestuur en Ondersteuning	2020	2021	2022	2023	Incidenteel/ Structureel
Nieuw beleid / Intensiveringen					
75 Jaar Vrijheid	-75	0	0	0	I
Subtotaal	**-75**	**0**	**0**	**0**	
Totaal programma Bestuur en Ondersteuning	**-75**	**0**	**0**	**0**	

Toelichting

Nieuw beleid / Intensiveringen

75 Jaar Vrijheid

In het kader van de viering van 75 jaar vrijheid worden extra middelen gevraagd voor:

- Diverse evenementen m.b.t. nationale viering vd vrijheid.
- Bijdrage voor het leggen van Stolpersteine in onze gemeente als nagedachtenis aan Joodse slachtoffers.
- Herstelwerkzaamheden aan het Sijtwende oorlogsmonument.

4.2 Verkeer en Vervoer

Programma Verkeer en Vervoer	2020	2021	2022	2023	Incidenteel/ Structureel
Ombuigingen					
Innovatiebudget openbare ruimte	0	0	0	50	S
Subtotaal	**0**	**0**	**0**	**50**	
Nieuw beleid / Intensiveringen					
Parkeermaatregelen Leidschendam-Centrum	-80	-80	-80	-80	S
Subtotaal	**-80**	**-80**	**-80**	**-80**	
Totaal programma Verkeer en Vervoer	**-80**	**-80**	**-80**	**-30**	

Toelichting

Ombuigingen

Innovatiebudget openbare ruimte

Voor kleinschalige aanpassingen in de openbare ruimte en projecten en activiteiten, zoals het opstellen van een business case voor automatisch vervoer en ervaringen opdoen met burgerparticipatie is een innovatiebudget van €250.000 begroot. Dit budget kan met €50.000 verlaagd worden.
Bovendien krijgt dit budget vanaf 2020 een algemenere bestemming (niet alleen bestemd voor de openbare ruimte). Dit zal bij het opstellen van de meerjarenbegroting 2020-2023 worden omgezet.

Nieuw beleid / Intensiveringen

Parkeermaatregelen Leidschendam-Centrum

In april 2019 is de parkeerbalans Leidschendam-Centrum vastgesteld door de raad. Als gevolg hiervan zal een aantal maatregelen uitgewerkt worden:

- Investeringskosten voor een blauwe zone in de parkeergarage Damplein, het vergroten van de blauwe zone Damcentrum met ontheffingen voor bewoners/bedrijven, parkeersensoren met parkeerverwijssysteem, deelauto's in de openbare ruimte en meer parkeerplaatsen op straat. Voor de kapitaallasten van deze investering is in de begroting 2019 reeds dekking opgenomen vanaf 2020.
- Exploitatiekosten van €80.000 waarvan €20.000 voor het onderhouden van het systeem met parkeersensoren en €60.000 voor de handhaving in blauwe zone.
  Deze lasten worden hier meegenomen.

4.3 Onderwijs

Programma Onderwijs	2020	2021	2022	2023	Incidenteel/ Structureel
Ombuigingen					
Brede Scholen	50	50	0	0	S
Onderwijsachterstandenbeleid	200	200	200	200	S
Subtotaal	**250**	**250**	**200**	**200**	
Totaal programma Onderwijs	**250**	**250**	**200**	**200**	

Toelichting

Ombuigingen

Brede Scholen

In de MJB 2019-2022 is gekozen voor het beperken van brede school activiteiten tot het basisonderwijs. Deze budgetbeperking kan vanaf 2020 ingaan.

Onderwijsachterstandenbeleid

De verwachte inkomsten uit de specifieke uitkering voor onderwijsachterstandenbeleid stijgen. Het budget wordt met name besteed aan vroeg- en voorschoolse educatie en taalklassen. De kosten hiervoor overstijgen al jaren de specifieke uitkering voor dit beleid. Een deel van deze extra inkomst is nodig om de wettelijke uitbreiding in uren vroeg- en voorschoolse educatie per peuter te bekostigen (€230.000). Met het restant van de ophoging van middelen kunnen de extra gemeentelijke middelen die voor dit doeleinde werden ingezet worden beperkt.

4.4 Sociaal domein

Programma Sociaal domein	2020	2021	2022	2023	Incidenteel/ Structureel
Ombuigingen					
Platform Economie, Onderwijs & Arbeidsmarkt	0	0	0	30	S
Praktijk Ondersteuner Huisartsen	120	180	300	300	S
Processen jeugdhulp	370	370	370	370	S
Subsidies	100	100	0	150	S
Uitstroom uit uitkering	248	471	747	762	S
WMO huishoudelijke Ondersteuning	100	0	0	0	S
Subtotaal	**938**	**1.121**	**1.417**	**1.612**	
Nieuw beleid / Intensiveringen					
Vroegtijdig signaleren schulden	-135	-135	-135	-135	S
Subtotaal	**-135**	**-135**	**-135**	**-135**	
Totaal programma Sociaal domein	**803**	**986**	**1.282**	**1.477**	

Toelichting

Ombuigingen

Platform Economie, Onderwijs & Arbeidsmarkt

Door als platform gezamenlijk met partners in te zetten op coördinatie en de gezamenlijke evenementen van het platform anders te organiseren kan worden bespaard.

Praktijk Ondersteuner Huisartsen

Per 1 juni 2019 is een POH-er Jeugd actief in 8 huisartsenpraktijken. Naar verwachting zal door deze inzet de verwijzing naar geïndiceerde zorg door huisartsen omlaaggaan. Dit wordt ook bij de andere huisartspraktijken uitgerold.

Processen jeugdhulp

Verbeteren van interne processen & sturing op zorgaanbieders door:

- Toetsen van de verzoeken om toewijzingen jeugdhulp
- Benutten informatie over inzet, zorggebruik, kosten, resultaten
- Regulier werk zo efficiënt mogelijk uitvoeren (LEAN)

Subsidies

Bij het vaststellen van de MJB 2019-2022 heeft de raad besloten de subsidies ten aanzien van welzijnsactiviteiten, cliëntondersteuning, jongerenwerk, opbouwwerk, jeugdpreventie, laagdrempelige ondersteuningsvormen en inloopvoorzieningen te verlagen met €100.000. Deze maatregel kan 2 jaar eerder worden doorgevoerd. Daarnaast wordt per 2023 een extra verlaging op subsidies toegepast van €150.000 waardoor de structurele verlaging van het subsidiebudget uitkomt op €250.000 vanaf 2023. Dit komt overeen met ca. 2,5% van het subsidiebudget.

Uitstroom uit uitkering

Op basis van het nieuwe re-integratie en participatiebeleid wordt een reductie van het bijstandsbestand van 30 tot 50 cliënten per jaar bereikt. In de nieuwe raming van de uitgaven BUIG is de reductie van het bijstandsbestand financieel effect verwerkt.

WMO huishoudelijke Ondersteuning

In de MJB 2019-2022 is gekozen voor het aanscherpen van indicaties voor gebruik van WMO huishoudelijke ondersteuning om hiermee de instroom voor HO te beperken. Deze maatregel in 2020 (een jaar eerder) in laten gaan.

Nieuw beleid / Intensiveringen

Vroegtijdig signaleren schulden

In de afgelopen 2 jaar is er sprake van een toename van het aantal schuldhulpverleningstrajecten. Financiële problematiek is een risicofactor voor het ontstaan of verergeren van andere problematiek. Kinderen die opgroeien in gezinnen met financiële problemen hebben een groter risico op armoede in de toekomst dan kinderen die niet opgroeien in armoede. Met een aanpak vroegsignalering zet de gemeente in op het vroegtijdig in beeld krijgen van mensen met schuldenproblematiek en bieden van ondersteuning.

De regering heeft een wetswijziging opgesteld om het vroegtijdig signaleren van betalingsachterstanden als taak voor gemeenten op te nemen in de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs). Gemeenten moeten inwoners actief een aanbod voor schuldhulpverlening doen als zij signalen van schuldeisers ontvangen over betalingsachterstanden. Onder deze schuldeiser vallen onder andere verhuurders, zorgverzekeraars, water- en energiebedrijven. Nog niet duidelijk is wanneer de wetswijziging ingaat en of gemeenten middelen krijgen van het rijk.

Om uitvoering te geven aan de komende wetswijziging, is het voornemen om de aanpak vroegsignalering te starten in een pilotvorm. In de pilot kan ervaring worden opgedaan in de wijze waarop vroegsignalering wordt vormgegeven. Na afloop van de pilot wordt aan de hand van de uitkomsten bekeken op welke wijze de vroegsignalering wordt voortgezet.

De intensivering op dit beleid wordt bekostigd uit bestaande middelen sociaal domein, namelijk de aframing van het budget beschut werk (zie punt 3 onder autonome & exogene ontwikkelingen).

4.5 Volksgezondheid en milieu

Programma Volksgezondheid en milieu	2020	2021	2022	2023	Incidenteel/ Structureel
Ombuigingen					
Rioolheffing	750	750	750	750	S
Subtotaal	**750**	**750**	**750**	**750**	
Totaal programma Volksgezondheid en milieu	**750**	**750**	**750**	**750**	

Toelichting

Ombuigingen

Rioolheffing

In het Water en Rioleringsplan 2016-2021 heeft de raad destijds besloten de btw bij de rioolheffing niet bij burgers in rekening te brengen. Dit gebeurt wel bij de afvalstoffenheffing. Als bij de rioolheffing de btw vanaf nu wel wordt doorbelast levert dat circa €750.000 per jaar op.

4.6 Bouwen en wonen (VHROSV)

Programma VHROSV	2020	2021	2022	2023	Incidenteel/ Structureel
Ombuigingen					
Omgevingswet - structurele besparingen	40	150	150	150	S
Subtotaal	**40**	**150**	**150**	**150**	
Nieuw beleid / Intensiveringen					
Omgevingswet - Implementatie	-160	-250	-100	0	I
Omgevingswet - structurele kosten	-40	-150	-150	-150	S
Subtotaal	**-200**	**-400**	**-250**	**-150**	
Totaal programma VHROSV	**-160**	**-250**	**-100**	**0**	

Toelichting

Ombuigingen

Omgevingswet - structurele besparingen

De invoering van de omgevingswet in 2021 verplicht gemeenten tot een aantal structurele aanpassingen, onder meer gericht op de invoering van het Digitale Stelsel Omgevingswet (DSO). De kosten die daarmee samenhangen zijn geraamd op structureel €150.000 per jaar vanaf 2021 (zie Nieuw/beleid Intensiveringen). Hiertegenover staan besparingen van naar verwachting tenminste dezelfde grootte. Deze besparingen worden gerealiseerd door efficiencyverbeteringen door toenemend geautomatiseerde planvorming, beleid en vergunningverlening, niet alleen bij de gemeente maar ook in de bestuurlijke keten. In het Bestuursakkoord Implementatie Omgevingswet (2015) is vastgelegd dat deze structurele besparingen ten gunste komen van de gemeenten, en niet zullen worden afgeroomd door een uitname uit het gemeentefonds.
Vooruitlopend op de uitwerking, is een verwachte besparing opgenomen, ter hoogte van de verwachte structurele kosten.

Nieuw beleid / Intensiveringen

Omgevingswet - Implementatie

De incidentele kosten voor invoering van de wet op 1 januari 2021 zijn in beeld gebracht.

- Omgevingsvisie: Opstellen en advisering plan-MER.
- Procesbegeleider ‘lean’: Continu verbeteren van de geleande en nog te leanen processen totdat dit structureel is belegd in de lijn.
- Verandermanagement: Door het nieuwe initiatievenproces en de geleande bijbehorende processen (vergunningen-, advies- en toezichtprocessen) is duidelijk geworden dat alleen door intensieve communicatie en het leren & ontwikkelen ‘on the job’ de gevraagde organisatieverandering door de komst van de omgevingswet kan beklijven. Dit vergt middelen en deskundige externe inhuur voor de begeleiding in de uitoefening van de nieuwe en veranderende rollen.
- Digitalisering: Inmiddels is ook bekend dat de ontwikkeling en invoering van “toepasbare regels” (het '1-klik-op-de-kaart'-principe) grote impact heeft.

De expertise ontbreekt en moet worden ingehuurd. De software moet worden aangeschaft.

Omgevingswet - structurele kosten

De structurele kosten als gevolg van de invoering van de omgevingswet zijn inzichtelijk gemaakt. Deze structurele kosten bestaan uit het technisch beheer als gevolg van het aansluiten op het DSO, het Portaal vd Leefomgeving, het archiveren van Omgevingsplannen (Squit 2020/Wro) en het structurele beheer van applicaties.

4.7 Algemene Dekkingsmiddelen en Onvoorzien

Programma Algemene Dekkingsmiddelen en Onvoorzien	2020	2021	2022	2023	Incidenteel/ Structureel
Ombuigingen					
Combinatiefunctionarissen	50	100	0	0	S
Hondenbelasting	120	120	0	0	S
Kostendekkende leges	0	200	0	0	S
Subtotaal	**170**	**420**	**0**	**0**	
Vrijval Taakstelling MJB 2019-2022					
Vrijval taakstelling	-2.200	-2.200	-2.200	-2.200	S
Subtotaal	**-2.200**	**-2.200**	**-2.200**	**-2.200**	
Totaal programma Algemene Dekkingsmiddelen en Onvoorzien	**-2.030**	**-1.780**	**-2.200**	**-2.200**	

Toelichting

Ombuigingen

Combinatiefunctionarissen

In de MJB 2019-2022 is het onderbrengen van bestaande functies onder de Rijksregeling combinatiefunctionarissen financieel in 2022 verwerkt. Versneld invoeren levert eerdere cofinanciering van het Rijk en dus financieel voordeel op.

Hondenbelasting

Bij het vaststellen van de meerjarenbegroting 2019-2022 heeft de raad besloten tot een verhoging op de hondenbelasting vanaf 2022. De belastingtarieven voor hondenbezitters zijn nu fors lager (€63,- voor de 1e hond) dan in de gemeente Den Haag (€116,- voor de 1e hond). Er is ruimte om de opbrengst al vanaf 2020 te verhogen.

Kostendekkende leges

In de MJB 2019-2022 zijn kostendekkend tarieven van leges financieel in 2022 verwerkt. Deze maatregel wordt één jaar eerder doorgevoerd (in 2021)

Vrijval Taakstelling MJB 2019-2022

In de meerjarenbegroting 2019 is een structurele taakstelling van €2,2 miljoen opgenomen vanaf 2020. Deze taakstelling was noodzakelijk om de gemeentefinanciën ook op termijn gezond te houden. De invulling van de taakstelling wordt in de meerjarenbegroting 2020-2023 via diverse ombuigingen bewerkstelligd. De taakstelling kan hiermee komen te vervallen.

4.8 Overhead

Programma Overhead	2020	2021	2022	2023	Incidenteel/ Structureel
Nieuw beleid / Intensiveringen					
Audiovisuele installaties Raadszaal	-52	-52	-52	-52	S
Digitaal burgerpanel	-75	-75	-75	-75	S
Informatiebeveiliging & Business Intelligence	-138	-138	-138	-138	S
Kentekenregistratie Huygenskwartier	-40	-40	-40	-40	S
Subtotaal	**-305**	**-305**	**-305**	**-305**	
Totaal programma Overhead	**-305**	**-305**	**-305**	**-305**	

Toelichting

Nieuw beleid / Intensiveringen

Audiovisuele installaties Raadszaal

De Audiovisuele installaties in de raadzaal zijn verouderd en aan vervanging toe. Tevens bestaat behoefte aan een uitbreiding van de installaties naar twee andere ruimten in Swaensteyn.

Digitaal burgerpanel

Een digitaal burgerpanel is een voorwaarde om op een moderne wijze in contact te komen met de inwoners. Bij de totstandkoming van de Omgevingsvisie is het één van de vormen van wettelijk verplichte burgerparticipatie. Om een panel te laten slagen moet voldaan worden aan een aantal randvoorwaarden; het panel moet een representatieve vertegenwoordiging van onze inwoners zijn (en blijven) en de organisatie moet periodiek onderzoeken plaatsen en daadwerkelijk met de uitkomsten aan de slag. De afgelopen periode is een aantal kleinschalige pilots gedraaid en zal het huidige digitale panel ook worden ingezet bij de Omgevingswet. Op basis van de ervaringen, wordt het instrument verder geprofessionaliseerd, zodat het door de hele organisatie in alle domeinen kan worden gebruikt.

Informatiebeveiliging & Business Intelligence

Vooruitlopend op de uitkomsten van de ICT-audit die in 2019 uitgevoerd wordt, is het nu al duidelijk dat de volgende twee functies noodzakelijk zijn voor een goed functionerende informatievoorziening en automatisering:

- Door de toenemende afhankelijkheid van onze digitale informatie, voorzieningen en verbindingen is het borgen van de informatiebeveiliging essentieel. Deze taak wordt nu door de Chief Information Officer (CIO) uitgevoerd. De CIO is verantwoordelijk voor het implementeren van, en toezicht houden op de informatiebeveiligingsvisie en -beleid binnen de gemeente. Deze taken worden nu als dienst afgenomen bij de gemeente Westland voor 16 uur per week. Gezien de verantwoordelijkheid van informatiebeveiliging en de hoeveelheid werk dat gevraagd wordt van de CIO is het essentieel voor Leidschendam-Voorburg om de functie fulltime en intern in te vullen.
- Gegevensmanagement en Business Intelligence (BI) zijn noodzakelijke instrumenten om inzicht te geven in het functioneren van de organisatie en aan meetbaarheid van het maatschappelijk effect van gemeentelijk beleid en opgaven.

De coördinatie en uitvoering van deze taken is niet structureel geborgd in de organisatie.

Kentekenregistratie Huygenskwartier

Kentekenhandhaving draagt bij aan een leefbaar en aantrekkelijk Huygenskwartier. Met de kentekenhandhaving wordt de overlast van scooters, brommers en auto's aangepakt en teruggebracht. De camera's zijn nu geïnstalleerd en de uitvoering is gestart. Extra middelen zijn noodzakelijk voor ICT-voorzieningen en het structureel maken van de capaciteit die in 2018 en 2019 incidenteel beschikbaar is gesteld.

5. Financiële uitgangspositie Begroting 2020 - 2023

Onderstaande tabel geeft aan wat de uitgangspositie voor de samenstelling van de Begroting 2020-2023 zal zijn na vaststelling van de Kadernota 2020-2023. De actualisering van de Begroting heeft plaatsgevonden in hoofdstuk 3 en 4.

Uitgangspositie begroting 2020 - 2023	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
Vastgestelde begroting 2019 - raad 13 november	-3.730	-431	1.789	972
Mutaties meerjarenperspectief bestaand beleid	-4.488	-3.232	-2.755	-888
Geactualiseerd meerjarenperspectief bestaand beleid	**-8.217**	**-3.663**	**-966**	**85**
Ombuigingen				
Algemene Dekkingsmiddelen en Onvoorzien	170	420	0	0
Verkeer en Vervoer	0	0	0	50
Onderwijs	250	250	200	200
Sociaal domein	938	1.121	1.417	1.612
Volksgezondheid en milieu	750	750	750	750
VHROSV	40	150	150	150
Nieuw beleid / Intensiveringen				
Bestuur en Ondersteuning	-75	0	0	0
Overhead	-305	-305	-305	-305
Verkeer en Vervoer	-80	-80	-80	-80
Sociaal domein	-135	-135	-135	-135
VHROSV	-200	-400	-250	-150
Vrijval Taakstelling MJB 2019-2022				
Algemene Dekkingsmiddelen en Onvoorzien	-2.200	-2.200	-2.200	-2.200
Subtotaal van nieuw beleid en ombuigingen	**-847**	**-428**	**-453**	**-108**
Uitgangspositie begroting 2020 - 2023	**-9.064**	**-4.091**	**-1.419**	**-23**
Correctie voor saldo incidentele baten en lasten	***6.078***	***2.530***	***1.760***	***475***
Structureel begrotingssaldo	**-2.986**	**-1.561**	**341**	**452**

*Bedragen * € 1.000*

Toelichting

Met de voorgestelde ombuigingen wordt de taakstelling van €2,2 miljoen ingevuld, beperkte intensiveringen in nieuw beleid mogelijk en kan na 2023 de extra opschalingskorting gemeentefonds worden opgevangen zonder dat het structurele begrotingsevenwicht in gevaar komt.

6. Reserves

6.1. Stand van de reserves

Onderstaande tabel bevat de huidige stand van de reserves. Deze sluit aan op de stand van de reserves per 31-12-18 zoals deze in de jaarrekening 2018 is opgenomen.

	Omschrijving	Stand per 1-1- 2019
	Algemene reserves	
1.	Algemene reserve met Bufferfunctie	10,0
2.	Algemene reserve vrij besteedbaar	48,7
	Totaal algemene reserves	**58,6**
	Bestemmingsreserves	
3.	Reserve Stedelijke vernieuwing	0,2
4.	Reserve dekking afschrijvingslasten	8,3
5.	Reserve herwaardering activa	5,6
6.	Reserve bereikbaar Stompwijk	24,3
7.	Reserve Rietvink	4,3
	Totaal bestemmingsreserves	**42,7**
	Rekenings- / begrotingsresultaat	
8.	Rekeningsresultaat 2018	-1,0
	Totaal Rekeningsaldo/ Begrotingssaldo	**-1,0**
	Totaal	**100,3**

Bedragen * € 1 miljoen

6.2. Verwacht meerjarig verloop algemene reserve

	Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
	Stand per 1-1 (2019 inclusief Rekeningsresultaat 2018)	**47,6**	**34,9**	**106,0**	**100,9**	**98,4**
	Stortingen					
1.	Eerdere raadsbesluiten		0,3			
2.	KADERNOTA: Opbrengst verkoop Eneco		80,0			
	Totaal Stortingen	**-**	**80,3**	**-**	**-**	**-**
	Onttrekkingen					
3.	Eerdere raadsbesluiten	-4,8	-	-1,0	-1,0	-
4.	Verwacht begrotingsresultaat (na actualisatie kadernota)	-8,0	-9,1	-4,1	-1,4	-0,0
	Totaal Onttrekkingen	**-12,7**	**-9,1**	**-5,1**	**-2,5**	**-0,0**
	Stand per 31-12	**34,9**	**106,0**	**100,9**	**98,4**	**98,4**

*Bedragen * € 1 miljoen*

In bovenstaande tabel is het verwacht meerjarig verloop van de algemene reserve vrij besteedbaar opgenomen.

Stortingen

Op basis van deze kadernota wordt verwacht dat de aandelen Eneco in 2020 worden verkocht en dat de verwachte opbrengst van €80 miljoen wordt gestort in de algemene reserve vrij besteedbaar.

Onttrekkingen

Eerdere raadsbesluiten
Bij eerdere P&C-producten en via afzonderlijke raadsvoorstellen heeft de raad besloten om incidenteel geld uit de algemene reserve te onttrekken.

Verwacht begrotingsresultaat (na actualisatie kadernota)
Op basis van de ontwikkelingen in de kadernota zijn de verwachte begrotingssaldi voor de jaren 2019-2023 geactualiseerd. Daarbij is in het begrotingssaldo voor 2019 voorlopig rekening gehouden met de mogelijkheid dat de raad besluit een gemeentelijke bijdrage te leveren van €0,8 miljoen voor het verbeteren van de bereikbaarheid van de CID Binckhorst (zie nr. 5 mutaties meerjarenperspectief bestaand beleid).

De voorliggende Kadernota kent een structureel reëel begrotingsoverschot van €0,4 miljoen per 2023. Om te komen tot een reëel structureel sluitende begroting vanaf 2023 worden de komende jaren verschillende ombuigingsmaatregelen getroffen.

7. Kansen & Risico's

7.1. Kansen

Gemeentefonds
De inkomsten algemene uitkeringen gemeentefonds zijn geactualiseerd aan de hand van de decembercirculaire 2018 en de verwachte prijs- en looncompensatie op prijspeil 2020. Op basis van de prijs - en loonindexcijfers van de macro-economische verkenningen is bepaald met welke prijsstijging rekening moet worden gehouden in de gemeentelijke begroting v.a. 2020. De compensatie voor benodigde loon-, prijs- en volumeontwikkeling is vanuit het gemeentefonds niet toereikend. Mogelijk wordt dit nog gecorrigeerd in komende circulaires.

Er zijn geluiden dat het rijk in de meicirculaire 2019 de gemeenten tegemoet zal komen voor de tekorten op het sociaal domein. Daarmee zou dan invulling worden gegeven aan de oproep die de gemeenten hebben gedaan bij de algemene ledenvergadering van de VNG.

Geclusterde woonvormen
Het aantal mensen met een Wlz-indicatie dat met meerdere zorgvragers bij elkaar woont, groeit ieder jaar. Dit soort woonvormen vallen op dit moment onder ‘thuiswonend’ waardoor gemeenten de rekening moeten betalen voor woningaanpassingen. De huidige budgetten zijn ontoereikend om een groei van dit soort woonvormen op te vangen (betreft vaak in 1x aanzienlijke bedragen).
Het ministerie van VWS onderzoekt de komende periode, samen met o.a. de VNG, Zorgverzekeraars Nederland en brancheorganisaties van zorgaanbieders, welke plek de geclusterde woonvormen moeten hebben in het stelsel. Dit kan mogelijk de kosten voor woningaanpassingen beperken.

Toelating tot de Wlz van volwassenen met ernstige chronische psychiatrische problematiek.
Wonen met begeleiding voor volwassenen met ernstige psychische problematiek komt met de doordecentralisatie van beschermd wonen per 2021 van centrumgemeente Den Haag naar Leidschendam-Voorburg. Er is een wetswijziging in voorbereiding die de zwaarste, chronische groep daarvan overhevelt naar de Wlz. Doordat nu nog niet duidelijk is hoe de groep mensen waarom het gaat precies afgebakend wordt, is de omvang van de groep en daarmee de financiële gevolgen van het wetsvoorstel voor ons, nu niet duidelijk.

7.2. Risico's

Gemeentefonds

Er zijn vier risico's met betrekking tot de uitkeringen uit het gemeentefonds:

1. het risico dat onderbesteding van de Rijksuitgaven of Rijksbezuinigingen doorwerken op het gemeentefonds
2. het risico van een lagere onderbesteding of overbesteding van het BTW compensatiefonds waardoor minder algemene uitkering gemeentefonds wordt uitgekeerd.
3. het risico dat de verdeling door het Rijk wordt herzien (negatieve herverdeeleffecten)
4. het risico dat de bestaande verdeelmaatstaven zich anders ontwikkelen dan geraamd (exogene ontwikkelingen).

ICT Ontwikkelingen

Door de toenemende digitalisering van onze omgeving en onze organisatie is in de afgelopen jaren het aantal applicaties verder toegenomen. Het applicatielandschap is complexer geworden en meer met elkaar verweven.
Tijdens de begrotingsbehandelingen is door de raad een motie ingediend om een ICT-audit uit te voeren en een ICT-visie op te stellen. Onderdeel van beide opdrachten is het inzichtelijk maken van de aanwezige en benodigde kennis en kunde op verschillende aspecten van de ICT-organisatie. De verwachting is dat tussen beide ontwikkelingen een tekort aan kennis en kunde geconstateerd wordt. Hoeveel dat zal zijn en op welke gebieden zal in de loop van 2019 duidelijk worden.

Informatiegestuurd werken

Een belangrijke opgave voor de gemeente is informatiegestuurd werken. Dit vraagt niet alleen om een goede basismonitoring, maar ook om eenmalig onderzoek dat verdiepende inzichten biedt. Om dit mede vorm te geven zijn de gemeente en het CBS in 2017 een samenwerking aangegaan in de vorm van het Urban Data Centre (UDC). Deze samenwerking is aangegaan voor 3 jaar en loopt tot 31 augustus 2019. Momenteel wordt de samenwerking geëvalueerd. De uitkomsten hiervan worden in het tweede kwartaal van 2019 verwacht. Daarnaast zijn er verschillende ontwikkelingen waaronder onderzoek naar de mogelijkheid van regionalisering. De uitkomsten van de evaluatie en de ontwikkelingen zijn voor nu nog onvoldoende bekend waardoor het niet mogelijk is een uitspraak te doen over eventuele benodigde financiële middelen voor wat betreft de invulling van het UDC in de komende jaren. Eventuele financiële effecten worden daarom meegenomen bij de begroting 2020.

Buitenlocaties Stadsbeheer

De huidige huisvesting van Stadsbeheer voldoet niet meer aan de hedendaagse eisen en ambities. Opwaardering of herlocatie vanwege duurzaamheidseisen, comfort, functionaliteit en veiligheid is benodigd. Het onderhoud dat uitgevoerd dient te worden aan de panden waarin de buitendienst van SB is gehuisvest, vraagt afhankelijk van de keuzes, nieuwe investeringen. Vooruitlopend op de eindresultaten van een onderzoek, waarbij rekening wordt gehouden met ruimtelijke, functionele en financiële aspecten, kan de hoogte van de investering op dit moment nog niet worden becijferd.

Indicatie huishoudelijke ondersteuning

Met ingang van 2015 worden indicaties voor huishoudelijke ondersteuning in Leidschendam-Voorburg afgegeven op resultaat. Deze vorm van indiceren wordt sinds een paar jaar toegepast in de Wmo en wordt gebruikt door veel gemeenten.
De Centrale Raad van Beroep (CRvB) heeft recent en aantal uitspraken gedaan die belangrijke gevolgen hebben voor het Wmo-beleid van gemeenten op het gebied van het afgeven van indicaties op resultaat. De VWS en de VNG adviseren gemeente voorlopig om het bestaande beleid te handhaven en zorg te dragen voor de continuïteit van ondersteuning. Zodra het definitieve advies van VWS en de VNG bekend is, zal dit waarschijnlijk gevolgen hebben voor het beleid van onze gemeente.

Abonnementstarief Wmo
Het kabinet heeft per 1 januari 2019 een vaste maximale bijdrage Wmo van €17,50 per 4 weken ingevoerd. Dit komt in plaats van de inkomensafhankelijke bijdrage. Door deze maatregel wordt de drempel lager voor inwoners om een beroep te doen op de gemeente, in plaats van zelf te voorzien in oplossingen.

De geschatte aanzuigende werking van deze maatregel wordt naar inschatting slechts voor 50% gecompenseerd door het Rijk en komt voor risico van de gemeenten. De meerjarenbegroting van de gemeente houdt rekening met een aanzuigende werking, maar de omvang ervan is niet met zekerheid te voorspellen. Dit wordt nauwlettend gemonitord.

Jeugdhulp
De jeughulpuitgaven zijn in 2018 opnieuw gestegen. De oorzaken voor de kostenstijging in 2018 zijn uiteengezet op pagina 9.
In deze kadernota zijn lokale en regionale beheersmaatregelen & verwachte ontwikkelingen opgenomen om de jeugdhulpuitgaven te beteugelen.
Het verwachtte effect van deze maatregelen en ontwikkelingen kan afwijken van de huidige inschattingen.

Wet Verplichte GGZ (Wvggz) & Wet Zorg en Dwang (Wzd)

De Wet verplichte ggz (Wvggz) en de Wet Zorg en Dwang (Wzd) vervangen vanaf 2021 de huidige Wet bijzondere opnemingen psychiatrische ziekenhuizen (BOPZ).

De Wvggz maakt verplichte behandeling van mensen met ernstige psychische problemen mogelijk. Momenteel is slechts gedwongen opname mogelijk. Deze gedwongen behandeling kan ook – anders dan nu het geval is – bij de cliënt thuis plaatsvinden. Belangrijk is een betere samenwerking tussen de GGZ, hulpverleners, gemeenten, politie en Openbaar Ministerie. De gemeente krijgt vanuit de Wvggz diverse nieuwe taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden. Er komt een regionaal overleg over de uitvoering van de Wvggz tussen de burgemeester, het OM en GGZ. Gemeenten moeten een verkennend onderzoek gaan doen naar aanleiding van meldingen van familie of betrokkenen over een persoon. Zowel het meldpunt als het verkennend onderzoek moeten worden ingericht. Gemeenten en ketenpartners (OM, de rechtsspraak en GGZ) moeten veilig informatie uitwisselen t.b.v. een goede samenwerking.

De Wet zorg en dwang regelt de rechten van mensen met een verstandelijke beperking en mensen met een psychogeriatrische aandoening (zoals dementie) die onvrijwillige zorg krijgen. De Wzd gaat niet alleen gelden in instellingen, maar bijvoorbeeld ook in de thuissituatie, logeeropvang en in kleinschalige woonvormen. De Wzd heeft dus gevolgen voor zorgaanbieders en heeft waarschijnlijk ook impact op een aantal gemeentelijke taken, zoals bijvoorbeeld de zorginkoop (kwaliteitseisen).

Het landelijk ketenbureau ontwikkelt een systeem waarop gemeenten moeten aansluiten. Privacy is uiteraard, voor beide wetten, een aandachtspunt.

De financiële gevolgen van Wzd én Wvggz is nog onduidelijk.

Wet Inburgering
Het huidige inburgeringsstelsel voldoet niet en daarom heeft het Kabinet besloten tot hervorming van het stelsel. De hervorming is ingrijpend en geeft gemeenten een sleutelpositie in de uitvoering van het stelsel. Gemeenten krijgen de verantwoordelijkheid om bij iedere individuele inburgeraar een brede intake te doen op basis waarvan een persoonlijk Plan Inburgering en Participatie (PIP) wordt opgesteld. Gemeenten zijn vervolgens verantwoordelijk om een bij het PIP aansluitend

inburgeringsaanbod te doen; dit aanbod omvat naast een van de drie leerroutes in ieder geval kennis Nederlandse maatschappij, oriëntatie op de Nederlandse arbeidsmarkt, het Participatieverklaringstraject en de benodigde ondersteuning bij het zelfredzaam worden ten aanzien van de financiële huishouding (“ontzorgen”). Het gehele stelsel vraagt daarnaast om een herziening van de manier waarop informatie- en gegevensuitwisseling tussen relevante ketenpartners wordt georganiseerd. Bekend is dat gemeenten gecompenseerd worden voor de uitvoering van deze nieuwe taken maar de financiële uitwerking moet nog plaatsvinden. De invoering is inmiddels uitgesteld tot 1 januari 2021. De financiële gevolgen van de Wet Inburgering zijn nog onduidelijk.

Transitie DSW

In deze kadernota is op basis van een actuele raming van de opheffings- en opbouwkosten een incidentele stelpost voor de gemeentelijke bijdrage voor de opheffing van de DSW opgenomen.
In 2019 worden verdere voorbereidingen getroffen voor de beëindiging van de bestaande gemeenschappelijke regeling DSW en de oprichting van het nieuwe werkbedrijf onder aansturing van gemeente Zoetermeer. Momenteel worden de onderhandelingen over de opheffings- en opbouwkosten gevoerd. De uitkomsten van deze onderhandelingen zullen in 2019 aan de raad worden voorgelegd. De drie gemeenteraden besluiten over de definitieve beëindiging en de liquidatiebegroting.

Regiotaxi

Binnen de regio verzorgt de Regiotaxi Haaglanden een groot deel van het collectief vervoer vanuit de Wmo. De kosten die de gemeente hiervoor maakt worden grotendeel gedekt vanuit de Brede Doel Uitkering (BDU) die de rijksoverheid, via de MRDH, hiervoor beschikbaar stelt. Hierdoor zijn de kosten en baten de afgelopen jaren in evenwicht geweest. Terugloop van de BDU en bezuinigingen binnen de MRDH kunnen vanaf 2021 leiden tot hogere kosten voor de inzet van collectief vervoer.